

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy a soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudců Tomáše Lichovníka a Vladimíra Sládečka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **J. K.**, zastoupeného Mgr. Janou Čižmárovou, advokátkou, se sídlem v Praze, Haštalská 760/27, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. srpna 2018 sp. zn. 2 To 52/2018 a proti usnesení Úřadu pro zahraniční styky a informace ze dne 12. června 2018 č. j. T6-17/2018-ZSI/888, za účasti **Vrchního soudu v Praze a Úřadu pro zahraniční styky a informace**, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

O d ů v o d n ě n í

I.

Řízení před obecnými soudy a argumentace stěžovatele

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhal zrušení shora uvedených rozhodnutí, a to s poukazem na údajné porušení jeho základních práv, zaručených v čl. 2 odst. 2 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Usnesením Úřadu pro zahraniční styky a informace ze dne 12. 6. 2018 č. j. T6- 17/2008-ZS1/888 byla podle ustanovení § 66 odst. 1 trestního řádu stěžovateli uložena pořádková pokuta ve výši 20 000 Kč. Úřad pro zahraniční styky a informace uložení pořádkové pokuty odůvodnil tím, že stěžovatel opakovaně bez dostatečné omluvy nevyhověl výzvě policejního orgánu, aby se dostavil k podání vysvětlení, přičemž v druhém případě reagoval urážlivě, a v důsledku tohoto jednání došlo dvakrát ke zmaření úkonů trestního řízení.

2. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 8. 2018 sp. zn. 2 To 52/2018 bylo usnesení Úřadu pro zahraniční styky a informace zrušeno, a znovu bylo rozhodnuto tak, že se stěžovateli ukládá pořádková pokuta ve výši 3 000 Kč. Vrchní soud v Praze se ztotožnil s názorem Úřadu pro zahraniční styky a informace, pokud jde o důvodnost uložení pořádkové pokuty, avšak výši pořádkové pokuty shledal jako nepřiměřenou. Uvedl přitom zejména, že vzal do úvahy jako polehčující okolnost to, že se stěžovatel podání vysvětlení nevyhýbal, ale zůstává skutečností, že předtím se nedostavil bez dostatečné omluvy a k policejnímu orgánu se choval urážlivě.

3. Stěžovatel v odůvodnění ústavní stížnosti uvedl, že je investigativní novinář a spisovatel. Dne 4. 5. 2018 byla v časopise Reportér magazín (číslo 45) publikována jeho reportáž s názvem „Tajné operace Andreje B.“. Předmětem článku bylo zneužívání politické moci panem Andrejem Babišem a článek se dotýkal i aktivit, které s tímto zneužíváním souvisejí v Úřadu pro zahraniční styky a informace (dále jen “ÚZSI”).

Dne 21. 5. 2018 stěžovatele telefonicky kontaktoval muž, který se představil jako Jan Zetek, uvedl, že je z ÚZSI a že by si se stěžovatelem rád popovídal o skutečnostech obsažených ve shora uvedené reportáži. Stěžovatel požádal o oficiální předvolání. V pondělí dne 28. 5. 2018 bylo stěžovateli doručeno předvolání k podání vysvětlení na den 29. 5. 2018. Z razítka na obálce vyplývá, že ÚZSI předala předvolání poště v pátek dne 25. 5. 2018. Stěžovatel ihned po obdržení předvolání zaslal ÚZSI prostřednictvím e-mailu omluvu a navrhl náhradní termín na den 19. 6. 2018. Stěžovatel se nemohl dostavit z důvodů pracovních povinností, mimo jiné besedy se čtenáři v Hradci Králové. Tyto důvody však v omluvě blíže nespécifikoval, jelikož považoval za obecně pochopitelné, že se nemůže dostavit následující den po doručení výzvy. Vzhledem k tomu, že jeho omluva zůstala bez reakce, kontaktoval druhý den prostřednictvím sms opětovně ÚZSI s upozorněním na zaslanoou omluvu a znovu navrhl jako náhradní termín den 19. 6. 2018. V reakci na tuto sms obdržel sms od paní Edity Nové, která mu poděkovala a uvedla, že mu bude zaslán nový dopis. Stěžovatel měl na základě této komunikace za to, že je řádně omluven, jakož i že nové předvolání bude na den 19. 6. 2018, přičemž tomuto také následně přizpůsobil plánování svého pracovního programu. V pondělí dne 4. 6. 2018 přišla druhá výzva k podání vysvětlení na den 7. 6. 2018. Tedy stěžovatel byl opět předvolán s minimálním předstihem před stanoveným termínem, a to na jiný den než předpokládal, že se s ÚZSI dohodl, přičemž v tento den měl již pracovní povinnosti.

4. Stěžovatel konstatoval, že se jako novinář dostává do situací, kdy na něj bývá vyvíjen nátlak za účelem nezveřejňování určitých informací a to včetně nátlaku ze strany orgánů státní moci. Takto prý vnímal i vzniklou situaci, tedy jako šikanózní jednání, jehož cílem je prezentování se z pozice síly. Z tohoto důvodu byla jeho druhá omluva emotivnější. Adekvátnost stěžovatelovy reakce je tak třeba posuzovat vzhledem k ÚZSI nastolené situaci. V sobotu dne 16. 6. 2018 si převzal další předvolání k podání vysvětlení na den 21. 6. 2018 a spolu s předvoláním i usnesení o uložení pořádkové pokuty. Určeného dne se dostavil k podání vysvětlení a požádal o možnost podat vysvětlení za přítomnosti svého právního zástupce Mgr. Jany Čižmárové, která byla v tento den v zahraničí na dovolené. Stěžovatel navrhl tři termíny podání vysvětlení, vždy kdykoliv po celý den, s tím že pokud by tyto ÚZSI nevyhovovaly, prosí o navržení jiného termínu s dostatečným předstihem. Stěžovatel žádal přítomnost svého právního zástupce z důvodu dosavadního postupu ÚZSI, zejména pak uložení pořádkové pokuty ve výši 20 000 Kč, kdy se již obával jednat bez právní pomoci.

5. Podání vysvětlení se dle stěžovatele uskutečnilo dne 4. 6. 2018 za přítomnosti jeho právního zástupce. Není tedy pravda, že by stěžovatel opakovaně bez dostatečné omluvy nevyhověl výzvě policejního orgánu, aby se dostavil k podání vysvětlení, jak uvádí ÚZSI i Vrchní soud v Praze. Stěžovatel se v obou případech omluvil a sdělil, že se nemůže dostavit, přičemž konkrétní důvody neuvedl, jelikož považoval za obecně pochopitelné a bez dalšího omluvitelné, že se nemůže dostavit v prvním případě následující den po doručení výzvy a ve druhém třetí den po doručení výzvy. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že stěžovatel si výzvu od pošty v obou případech převzal v první možný den, a v prvním případě omluvu zaslal prostřednictvím e-mailu 30 minut po doručení výzvy, když pro zaslání prostřednictvím pošty již nebyl časový prostor, ve druhém ji pak zaslal prostřednictvím pošty v den doručení výzvy. V prvním případě navíc na zaslanoou omluvu a skutečnost, že se nemůže dostavit, upozornil následující den ještě prostřednictvím sms. Po obdržení sms od paní Edity Nové, reagující na omluvu v prvním případě, měl stěžovatel za to, že je řádně omluven. Pokud by ÚZSI

požádal stěžovatele o doplnění omluvy ve smyslu specifikace a doložení důvodu, bezodkladně by tak učinil, přičemž soudní a policejní orgány toto běžně dělají.

6. Stěžovatel nesouhlasí s tím, že by v důsledku jeho jednání došlo dvakrát ke zmaření úkonu trestního řízení, když k tomuto došlo podle něj zejména v důsledku účelového či neprofesionálního postupu ÚZSI, který předal výzvu v každém z obou případů poště v pátek, přičemž v prvním případě byl stanoven termín podání vysvětlení na úterý následující týden a ve druhém na čtvrtek. ÚZSI tak nemohl ani rozumně předpokládat, že se do termínu podání vysvětlení podaří předvolání stěžovateli doručit. Pokud by výzva byla zaslána s dostatečným předstihem, předmětná situace by nenastala. Podstatné pro posouzení věci rovněž je, že podání vysvětlení stěžovatelem nebylo vzhledem ke všem okolnostem případu neodkladné. Stěžovatel byl poprvé ÚZSI kontaktován telefonicky dne 21. 5. 2018, přičemž předmětný článek vyšel již dne 4. 5. 2018. Pokud by podání vysvětlení nesneslo odkladu, mohl být na to stěžovatel upozorněn. Stěžovatel je přesvědčen, že jeho omluva byla vzhledem k okolnostem věci řádná, přičemž naopak postup ÚZSI nelze hodnotit jako řádné předvolání, jehož cílem je účelné zajištění podání vysvětlení stěžovatelem. Uložení pořádkové pokuty se mu jeví jako vynucování si poslušnosti a zastrasování, beze vztahu k zajištění řádného průběhu trestního řízení. Na to ostatně ukazuje i výše ÚZSI uložené pokuty, která je zcela neadekvátní. Přestože Vrchní soud v Praze tuto pokutu snížil, považuje stěžovatel za důležité, aby Ústavní soud věc projednal, aby k obdobnému porušování práv již nedocházelo.

II.

Vyjádření účastníků řízení

7. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků řízení a zaslání příslušného spisového materiálu. Vrchní soud v Praze konstatoval, že odkazuje v plném rozsahu na odůvodnění svého usnesení.

8. Úřad pro zahraniční styky a informace ve svém vyjádření uvedl, že na základě analýzy článků a medializovaných informací dospěl k závěru, že dosud nezjištěnou osobou ve služebním poměru příslušníka ÚZSI mohl být spáchán trestný čin ohrožení utajované informace dle § 317 odst. 1, 2 písm. a) trestního zákoníku. Dotčení autoři novinových článků se na základě předchozí domluvy postupně dostavovali a podávali vysvětlení. Dne 3. 5. 2018 byl v magazínu Reportér zjištěn článek stěžovatele s názvem “Tajné operace Andreje B.”, ve kterém je uvedeno, že stěžovatel disponuje jakýmsi “důvěrným dokumentem”, jehož část se zaměřuje na rozvědku. Poté je ve vyjádření podrobně popsán vývoj kontaktů se stěžovatelem, a to i v období po vydání předmětného usnesení ÚZSI, které je podstatou řízení o ústavní stížnosti. Pro věc částečně relevantní je zde v zásadě pouze informace, že stěžovatel se mýlí, když udává, že podání vysvětlení za účasti jeho právní zástupkyně proběhlo dne 4. června 2018, když se tak stalo až dne 2. července. Dostavil se sice již dne 21. června, ale po vstupu do budovy ÚZSI se odmítl podrobit “režimovým opatřením” (“odložení záznamových zařízení včetně mobilního telefonu a případně dalších zařízení”), tudíž byl vpuštěn pouze do návštěvní místnosti, kde mu byl opětovně sdělen důvod jeho předvolání a že trestní řízení je vedeno ve stupni utajení “Tajné”. Podle názoru Úřadu pro zahraniční styky a informace stěžovatel popisuje vzniklou situaci jednostraně, zaujatě a poněkud zkresleně, proto úřad přiložil do přílohy také jeho článek s názvem “Jaroslav Kmenta

zažil na vlastní kůži obrovský tlak, kterým stát působí na novináře”, publikovaný na webových stránkách Mediator1 dne 17. listopadu 2018.

9. Uvedená vyjádření účastníků řízení byla zaslána stěžovateli na vědomí a k možné replice. Ten reagoval podáním, ve kterém zejména zdůraznil, že jeho reportáž neobsahovala žádné skutečnosti, které by mohly být posuzovány jako utajované informace a vést k podezření ze spáchání trestného činu ohrožení utajované informace podle § 317 trestního zákoníku. Dále stěžovatel zpochybňuje tvrzení ÚZSI o vývoji v jeho předvolávání k podání vysvětlení a trvá na tom, že způsob předvolání se mu jeví jako účelový a zcela neprofesionální. Stěžovatel nesouhlasí s tím, že by jakkoliv mařil vyšetřování, když na všechny otázky odpověděl a zejména pak, což ÚZSI ve svém vyjádření neuvádí, vydal předmětnou listinu. Co se týče chybného uvedení termínu dne 4. června uvedl, že se jedná o písařskou chybu, což vyplývá z kontextu ústavní stížnosti.

III.

Posouzení věci Ústavním soudem

10. V první řadě je nutno konstatovat, že ústavní stížnost zjevně směřuje proti rozhodnutí o částce, kterou je z hlediska judikatury Ústavního soudu nutno označit za bagatelní. Jak již tento soud mnohokrát uvedl, v případě těchto bagatelních částek je evidentní, že nad právem na přístup k soudu převažuje zájem na vytvoření systému, který soudům umožňuje efektivně a v přiměřené době poskytovat ochranu právům v řízeních, která jsou svou povahou skutečně věcně složitými a kde hrozí větší újma na právech účastníků řízení. I když tedy Ústavní soud obvykle nevstupuje do oblasti, kterou lze vzhledem k výši požadované částky označit za bagatelní, s ohledem na specifika popsané věci, zejména s ohledem na ústavní principy ochrany novinářských zdrojů a svobody tisku však bylo v daném případě namístě tak učinit a meritorní přezkum připustit. Označit ústavní stížnost bez dalšího za zjevně neopodstatněnou tedy nebylo možné, jelikož v kauze se vyskytlo dotčení zásad, fundamentálních pro demokratický právní stát.

11. Ani Úřad pro zahraniční styky a informace, ani Vrchní soud v Praze se adekvátně nezabývaly tím, že v daném případě se jednalo o novináře, vyslýchaného v souvislosti s jeho činností, dotýkající se vysoké politiky. Přitom v euroatlantické oblasti nejpozději od vydání rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *New York Times v. Sullivan* 376 U.S. 254 (1964) patří tisková svoboda mezi preferované svobody, umožňující novinářům volně kritizovat politiky a veřejné činitele, pokud se nejedná o nepravdivé informace uveřejněné buď vědomě, nebo z nedostatečně ověřených zdrojů: debata o veřejných záležitostech musí být nerušená, robustní a široce otevřená. Význam ochrany novinářských zdrojů jako jeden z úhelných kamenů pro svobodu projevu potvrdil ve své judikatuře opakovaně také Evropský soud pro lidská práva, jenž ve věci *Goodwin proti Spojenému království* (č. 17488/90) zdůraznil, že bez takové ochrany by mohla být ohrožena role tisku jako veřejného strážce, jehož úkolem je poskytovat veřejnosti přesné a spolehlivé informace o záležitostech veřejného zájmu. Nepřiměřené zásahy státních orgánů vůči novinářským zdrojům mohou tyto odradit od pomoci tisku v informování o otázkách obecného zájmu. Právo novinářů zamlčet své zdroje nemůže být považováno za pouhé privilegium, které je možné jim přiznat nebo odejmout v závislosti na zákonnosti nebo nezákonnosti těchto zdrojů, ale za opravdový

atribut práva na informace, s nímž je třeba nakládat s největší obezřetností (*Tillack proti Belgii* č.20477/05, *Nagla proti Lotyšsku*, č. 73469/10).

12. Svoboda tisku slouží k naplnění konstitutivních znaků demokratického právního státu tím, že novinářům umožňuje pravdivě informovat veřejnost o otázkách, které jsou předmětem obecného zájmu a komentovat je. To se samozřejmě vztahuje také na novináře publikující výsledky investigativní žurnalistiky v neperiodickém tisku. Orgány činné v trestním řízení, jako všechny orgány veřejné moci, se musí vyvarovat postupu, který by ohrožoval svobodu slova a právo novináře na ochranu svých zdrojů. Nedůvodné uložení pokuty, nebo uložení pokuty nepřiměřené by bylo takovým jednáním. Orgány činné v trestním řízení by se měly vyvarovat ve vztahu k novinářům jednání, které by mohlo vyvolávat dojem, že s novináři je zacházeno jinak a přísněji, než s jinými osobami. Uložení pořádkové pokuty takřka v polovině zákonné sazby za první a nepříliš závažné porušení povinnosti dostavit se k podání vysvětlení se může jevit jako pokus ovlivnit novináře ještě před položením první otázky, kdy bude novinář zvažovat, zda a v jaké míře využije svého práva odepřít poskytnutí informace v souladu s § 16 odst. 1 zákona č. 46/2000 Sb. tiskový zákon.

13. Ústavní soud konstantně judikuje, že pořádkové pokuty jsou sankcí za deliktní jednání; jde o preventivní a současně represivní opatření veřejné moci, které lze srovnávat s rozhodnutími o trestním obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V dané věci, s ohledem na její kontext, celkový přístup stěžovatele, jeho opakované omluvy a ochotu dohodnout se a podat požadované vysvětlení, se přístup Úřadu pro zahraniční styky a informace, který mu uložil pokutu ve výši 20 000 Kč, jeví neadekvátní a neproporcionální. Stěžovatel navíc opakovaně upozorňoval na to, že jako novinář považoval jednání Úřadu pro zahraniční styky a informace za šikanózní, s cílem vyvíjet na něj tlak prostřednictvím prezentování se z pozice síly. Pouze to, že Vrchní soud v Praze výši pokuty výrazně snížil na hranici bagatelnosti, vedlo nakonec Ústavní soud k tomu, že stížnost zamítl; závěry vyslovené v nálezu jsou však závazné.

14. Pouze pro úplnost lze dodat, že Ústavní soud nesdílí názor vrchního soudu a Úřadu pro zahraniční styky a informace, že stěžovatel reagoval “urážlivým a nemístným způsobem”, jako by se “policejní orgán měl jeho představě přizpůsobit”, když trval na jím navrženém termínu k podání vysvětlení. Vyjádřil se emotivně, ale jeho reakce neobsahovala nic urážlivého. Orgánům veřejné moci by v těchto věcech obecně slušelo více velkorysosti, stejně jako stěžovateli více zdrženlivosti ve vyjádření. Je však třeba respektovat, že Úřad pro zahraniční styky a informace jako zpravodajská služba České republiky ve vztahu ke stěžovateli při požadování vysvětlení nepostupuje svévolně, ale v souladu se zákonem zajišťuje informace důležité pro zahraničněpolitické, ekonomické a bezpečnostní zájmy státu, potažmo tedy i pro ochranu zájmů všech občanů státu včetně stěžovatele.

IV. Závěr

15. Ačkoliv tedy byla ústavní stížnost zamítnuta, z důvodů shora vyložených dal v mnoha bodech stížnosti Ústavní soud stěžovateli za pravdu. Pokuta ve výši 3 000 Kč je přitom vzhledem k okolnostem případu na hranici přiměřenosti. Pokud by vrchní

soud výši pokuty nemoderoval, musel by Ústavní soud ústavní stížnosti vyhovět a vyslovit, že došlo k porušení stěžovatelových ústavně zaručených základních práv a svobod. Takto došlo pouze k jejich zásahu, který lze ještě s ohledem na výše uvedené z ústavního hlediska výjimečně připustit. Ústavní soud tedy rozhodl nálezem podle ust. § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 21. května 2019

David Uhlíř
předseda senátu